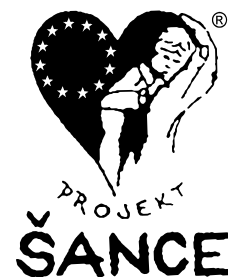

Žít na ulici...

László Sümegh

Člověk s křídly pod sakem. Svérázný muž maďarského původu už 23 let žije posláním pomáhat v Praze ztraceným mladým lidem. Streetworker, terapeut, výtvarný umělec, neúnavný bojovník s lhostejností, oběťvec, ale i nesmlouvavý vychovatel – to je šéf Projektu Šance, jenž denně naplňuje motto: **Není umění někomu v nouzi dát najíst, ale naučit ho na jídlo si vydělat.**

Cesty k dospělosti mohou být všelijaké. Někdo má štěstí a vyrůstá v harmonické úplné rodině, jiný z rozličných důvodů domov vůbec nemá nebo jej opouští a zůstává na ulici. László Sümegh „dětem ulice“ pomáhá. Jeho Projekt Šance nabízí spolehlivou Šanci naučit se normálně žít i těm, které doposud moc štěstí nepotkalo.

Projekt Šance funguje už 23 let, změnily se za tento čas důvody, proč mladí lidé zůstávají na ulici?

Důvodem života na ulici byla a je nepřipravenost na reálný život po odchodu z dětského domova, alkoholismus v rodině, nefunkční rodina, mentální úroveň a podobně. Dnes je mezi příčinami například i drogová závislost rodičů. Je to všechno o hodnotách, které dostane mladý člověk do rukou na cestu životem. Mamon jde do popředí, rodina ztrácí svoji hodnotu, vytratilo se bezpodmínečné láskyplné přijetí a digitální svět vyprahlost neřeší. Následkem toho jedinec selhává. Jedinec, který je základním kamenem společnosti a měl by být tvůrcem společenských hodnot a zakladatelem nové rodiny.

Snižuje se v čase počet „děti ulice“? Není je moc vidět na nádražích a vlastně ani v ulicích.

Počet mladých lidí na ulici každým rokem roste. Každoročně se nemilosrdně zvyšuje represe vůči těm, kdo nemají rodinné zázemí a žijí doslova v duševní a hmotné bídě. Vyhánějí je z míst, kde by mohli běžného občana zneklidňovat. Jsou vypuzeni až za horizont společnosti, takže žijí izolovaně v kanálech, v křoví a všude tam, kde je nelze hned spatřit.

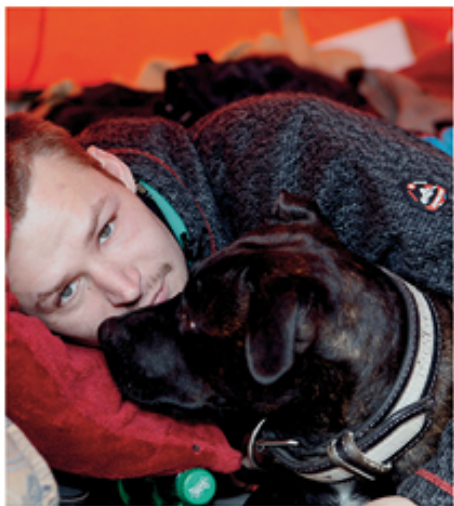
Před lety – například v devadesátých letech – takhle mládež vytvářela v podstatě rodiny. Každý z nich věděl, že dlouho na ulici žít nechce. Z domova je „vyhodili se slovy“: „*Máš občanku, my jsme tě doted' živil, ale teď vypadni.*“ Tak se ocitli na ulici a vytvářeli tzv. komunity o šesti až dvanácti členech, které na sebe působily podpůrně a sebeočistně. To znamená, že mezi sebe nepouštěli drogově závislé, ani ty s problémy s alkoholem, natož s policií. Dnes toto mezi „dětmi ulice“ neexistuje, není ani tolerované místo, kde by sdílely svoje potíže. Naopak, vzhledem k pomíchání narkomanů, alkoholiků i slabých a ztracených vyděděnců nastoupila mezi nimi nevraživost a agrese. Díky nedůsledné prevenci kriminality jsou rozehnáni, tedy i rychle zkriminlizováni, dohnáni do vězení a kolují mezi ním a ulicí. A to celé na účet daňových poplatníků!

Nedůsledná represe nenabízí řešení ani lepší budoucnost lidem na ulici, ale vede je do illegality a k nenávisti. Poznali jsme to i při pracovní terapii v Domě Šance – klient řekne: „*Když bude sedět u stolu on, já tam sedět nebudu.*“ Nesnáší se mezi sebou. Ztrácejí k sobě důvěru, nemají možnost vytvořit si náhradní rodinu. Lidi na ulici se proti sobě otočili. Okrádají se. Ztratily se hodnoty. Tomu ve značné míře přispívá všudypřítomná „opičí“ snaha pomoci, neboť co lidé dostávají zdarma, toho si neváží. Ti, kteří jsou už závislí na systémové pomoci, nám říkají: „*Jenom blázni chodí do práce.*“ Některý klient si poctivě vydělá peníze na nové boty, přijde se jimi pochlubit a během půl hodiny po odchodu ho před nádražím vyzují. Měli jsme klienta, toho vysvlékli až do slipů, protože si koupil všechno nové, byl chvíli šťastný, zvládl si sám vydělat... To všechno dokázali ti, kteří razí politiku represe a falešné pomoci. V komunitě měl jeden druhého za člena rodiny. A měli o sebe vzájemně starost. Já jsem zažil, že přišel kluk před půlnocí na nádraží, neměl nic a klienti ho přede mnou hned oblékli. Ale musím uznat, že podobné činy se dějí v Domě Šance dodnes. Zrovna nedávno se klienti složili na nováčka, když v slzách ukázal prázdné kapsy. To jsem pak tajně slzel i já.

Jak s klientem pracujete?

Ať už se k nám klient dostane jakkoliv, důvodů, proč je na útěku od rodiny, je široká paleta, a když už se na ulici dostane, chce tam začít úspěšně, i když od nuly, ale než si to uvědomí, stane se obětí – prodávají ho, nebo se prodává sám. Pak záleží na tom, v jakém je stavu,

3 fotky. Jeden život. Petr. 30 let.

Ve stanu. 10 let na ulici.

Dům Šance

může k nám přijít sám, může ho někdo přivést, můžeme ho najít během streetworku na ulici. My mu pomůžeme s bydlením, s prací, ozdravné bývá i pouhé vyslechnutí. Může začít chodit na pracovní terapii. Valná většina klientů vůbec netuší, čím vším je možné naplnit volný den. U nás jim nabízíme: „*Přijdeš na desátou a můžeš se učit den vyplňovat podle našeho programu.*“ A oni odcházejí v osmnáct hodin a překvapeně děkují. Když někomu doma dlouho ubližovali, a dokonce ho vyženou, zbude mu už jen zkusit bez prostředků a bez zkušeností existovat den po dni, například v „zaslíbené“ Praze. Těžko se bez pomoci může postavit na vlastní nohy, ale určitě mu život nezmění „pseudopomoc“ ve smyslu: „*Najež se, napij se a běž!*“

Samozřejmě pokud má klient problém hlubší, přichází na řadu velký tým s námi spolupracujícími odborníky. Pravidelně se chodí na žloutenkové jaterní testy, HIV testy, a když je podezření, že je spíš zapotřebí psychiatr, klienta k němu doprovodíme. Jsme vděční našim konkrétním doktorům, kteří se klientů neštítí. Máme i zážitky, kdy někteří lékaři dali ruce pryč například s poznámkou: „*Fakultní poliklinika nebude sběrným odpadovým košem pro vaši klientelu.*“ Je to o předsudcích...! Přitom naši klienti u lékaře nikdy nepáchnou, vždy dohlédneme, aby mohli jít do ordinace čisti. Bohužel i tak je na nich zpočátku vidět, že jsou tuláci bez rodičů a valná většina, že jsou sirotci, žijící na okraji společnosti.

Říkal jste, že chodíte za klienty na ulici...

Ano, ale streetwork je v současné době téměř znemožněn díky situaci, která v Praze panuje, protože není uznáván jako jedna z prevencí. Ve chvíli, kdy jsem při terénní sociální práci v blízkosti podezřelých individuí, stávám se podle úřadů stejně nedůvěryhodným. Jako první jsem se musel naučit rychle utíkat před represivním preventivním orgánem. Když je venku na ulici razie, tak musíme běžet rychleji než naši klienti, protože si nemůžeme dovolit, aby nás v rámci prevence kriminality naložila policie společně s rizikovými živly do antonu a odvezla na dva tři dny do klece. V tu chvíli bych přišel o svou pozici vůči klientům.

Stane se někdo obětí sexuálního zneužívání proto, že je méně opatrný, nebo byl ve špatnou chvíli na špatném místě?

Můžeme to říci i tak, ale valná většina klientů pochází ze špatného rodinného zázemí. Zhruba 70% je na úrovni mentální retardace. Vyrůstali v prostředí, kde pro neplacení neměli čtyři roky elektřinu, zastavili jim teplo, vodu. Kluci, kteří vyrůstali v rodině jenom s maminkou, inklinují k vyhledávání společnosti mužů. A muži to vycítí, začnou kluka chválit: „*Ty jsi šikovný, Honzo.*“ On celý život slyšel jenom: „*Ty seš blbej. Ty to neumíš.*“ A někdo ho najednou začne chválit. V tu chvíli v něm kluk vidí někoho, ke komu může vzhlížet, a ani si neuvědomuje, že se muži absolutně oddal. Pak je jako zamilovaná holka. A chlap, nebo i žena, si s ním už dělá, co ho napadne. A po týdnu k nám klient přijde s pláčem, že ho ten dotyčný jenom zneužil.

Musíme si uvědomit, že svou roli hraje i to, že 90% našich klientů opravdu nemá, kam složit hlavu. Proto tak lehce naletí na nabídku, u níž vidí možnost přespání, bydlení, tepla. Pak ani nevnímají, že jsou zneužíváni. My se ptáme: „*A co za to chce ta paní, že u ní bydlíš teď už druhý týden?*“ A on nám odpoví: „*Nic.*“ Jen zjistíme, že spolu spí v jedné posteli. Když je pak po měsíci vyhodí, jsou klienti zranění víc, než byli dřív.

Dá se minulost zcela překlenout?

Minulost? Minulost člověka pronásleduje, je to jeho kříž. „Jenom“ se s ním naučit žít...

Vnímáte Prahu jako bezpečné město?

Každé město má svoji zónu prevence. Praha tohle nezná. I tam, kde zóna prevence byla, je zlikvidovaná. Například Perlovka jako zóna prevence fungovala. Pamatujete si ji? Člověk prošel Perlovkou a tam stály krásné, čisté, zdravé holky. Přišla idea, že Praha nemůže mít ulici ostudy a že se to musí zastavit. A zlikvidovalo se to tím, že se holky rozehnaly v rámci prevence kriminality po celém centru Prahy. Nahnaly se do náruče kriminality, nemoci, otevřely se dveře cizím prostitutkám, Rumunkám, Ukrajinkám, Bulharkám – a tomu se říká, že to je ten správný směr! Nelze je potkat na jednom určitém místě, ale jsou zdrogované po celém centru Prahy. To je bezpečnost? Berlín zónu prevence má, Amsterdam ji má, jenom Praha ne. Ostrava má taky zónu prevence – jmenuje se Stodolní. A Praha je o své politice natolik přesvědčená, že žene lidi do ilegality. Nelze ji porovnávat s jinými městy. Praha musí dorůst k tomu, abychom porovnávat mohli. Projděme se Václavákem...

Jak by tedy měla vypadat účinná prevence?

Obecně je prevencí už to, že existuje místo, kde se mohou vyčleňovat lidé, kteří se z různých osobních důvodů chovají rizikově. Proč? To je důležité vědět – protože v tu chvíli všechno to chování, noční podniky, kasina, co běžně potkáme v Praze na každém rohu, je v jedné městské části, která je tomu vyhrazená. Tak je to uspořádáno ve většině světových metropolí. „Vykřičená“ část města bývá uvedena i v turistických průvodcích. Pokud tam tedy někdo jde, ví velmi dobře proč a za čím a jedná na vlastní zodpovědnost. Kdekoliv v Praze jste nuceni projít vedle směsi všeho, co v lidech vyvolává pocit nebezpečí i levné zábavy bez hranic.

Co se týká našich klientů, máme-li štěstí, může se nám podařit v rámci streetworku zachytit „dítě ulice“ – začátečníka a zastavit jeho pád. V nejlepším případě umíme zprostředkovat i návrat k rodině. Ale prevence by měla začít už v mateřské škole a následně v celém procesu vzdělávání včetně spolupráce s rodinami a s akcentem na rodiny problematické.

Co je v Projektu Šance největší prioritou a nejvyšším cílem?

Aby se v co nejkratší době našeho působení klienti osamostatnili, nežili na účet daňových poplatníků a oni sami se daňovými poplatníky stali. Výslednice péče o „dítě ulice“ a nejvyšší dosažitelná meta je trvalá práce, nezávislost, bydlení, rodina a důstojný život. A pak je taky nejvyšší sen – ani jediné „dítě ulice“, tudíž zcela zrušený Projekt Šance!

Kolik procent lidí je schopno si nové pracovní návyky udržet?

Když jsme měli dílnu pro PREVENCI SOCIÁLNÍHO VYLOUČENÍ s 26 lidmi, odcházel každý měsíc jeden klient, jak jsme říkali – do velkého zaměstnání. Měli jsme i takové měsíce, kdy „dozráli“ až tři. Z nich zpravidla až polovina u práce zůstala, nebo se tito klienti zdárně posunuli dál a pracovat nepřestali. Ostatní, kteří pracovní poměr nezvládli, si uvědomili, že ještě nebyli dostatečně připraveni. Sami se vrátili s tím, že se zatím necítí pevní a chtějí se ještě nějakou dobu učit u nás v bezpečné pracovní terapii. Kdo z občanů by to řekl, že ti

„darebáci“ jsou tak zranitelní, citliví a nesmělí? Projekt Šance umí dát opakovanou „Šanci“, pokud je návrat klienta upřímný. Obvykle pak následuje jeho rychlejší rozvoj i úspěšnější odchod do samostatnosti.

Ale musíme si hlavně uvědomit, že oni nikdy neměli možnost správné pracovní návyky vidět. NIKDY! Proto berou jako samozřejmost, že vlastní rodiče, pokud někteří rodiče mají, do práce nechodí. V Projektu Šance máme sem tam i žebráky a měli jsme tu kluka, který se chlubil tím, že matka žebrale, babička žebrale, tak proč on by nežebrale... Postaví se před kostel, kde je žebrák součástí folklóru věřících. A tady je ten problém – nikomu se nelíbí, když říkám: „*Uvědomte si, že vy mu dáte úplně za nic peníze na živobytí vlastně na celý měsíc, protože on chodí žebrat na více šikovně vybraných míst, ale čím to končí? Tím, že je v žebrání úspěšný. Tak ho svými milodary v morální i hmotné bídě jenom utvrzujete.*“ A proto opakovaně všude připomínám naše motto: „Není umění někomu v nouzi dát najíst, ale naučit ho na jídlo si vydělat!“

Sledujete životy klientů i po opuštění Projektu Šance?

Jinak by naše snaha neměla smysl. Dnes tu byl klient a ten díky nám neskončil ve vězení. Přivedli ho sem, styděl se za prostituování. Kdyby se sebou nezačal něco dělat, do půl roku by skončil ve vězení. Přes nás se krásně dostal k práci, má bydlení, přítelkyni, mají holčičku, teď spolu půjdeme dělat nákup, protože jsme našli dalšího sponzora, který jim zaplatil nábytek. Po dvou třech letech nám holky chodí poděkovat. Přijdou s kočárkem, s dítětem a říkají: „*Děkuju ti, protože bez tebe bych tenhle život nezískala.*“

Jakou roli hraje u lidí, kteří skončí na ulici, genetika?

Strašně velkou. Když přijde klient z rodiny, kde už i ta babička žebrale, dá se mu voda, teplo, tak bere pomoc jako samozřejmost. Tam musíte, stejně jako když ochočujete zvířátko, mít obrovskou trpělivost. Musíte počítat s tím, že x-krát zklame. Ale ne proto, že chce, ale protože nemá na víc. A vždy pomalinku, ne po milimetru, ale po půl milimetru se posouváme dál. On se párkrát sbalí a odejde se slovy: „*Už vás nechci v životě vidět!*“ A za dva měsíce přijde znovu a začínáme od nuly. A pak uvidíte ten posun. Děláme procházky Prahou a ptáme se: „*Chceš takhle zůstat? Chceš takhle žít? Ne? Tak musíš zkusit tohle.*“

3 fotky. Jeden život. Andrej. 20 let.

Před soudem...

Dům Šance

Hilton Prague Old Town

Rád bych vám ukázal Andreje, nad kterým všichni zlomili hůl, pomohli jsme mu a Andrej je dnes šťastný, myl nádobí v hotelu Hilton a cítil se jako Rambo, protože on to zvládal – nějakých tři sta nebo čtyři sta talířů a do toho ty vidličky. Vás by to možná nebavilo a řekli byste „ježišmarjá“, ale on si říká: „*Já jsem tak spokojený.*“ Kdyby to nezvládl, prostituoval by se, drogoval, ve finále by žil na vrub daňových poplatníků. Dnes už v Hiltonu nepracuje, ale práci má, a jak nás občas informuje, má se dobře.

Jak trávíte Vánoce?

Vánoce máme klasicky v duchu rodiny 24. prosince. Velký stůl, vánoční stromek, dárčky, které se klienti učí přijímat i dávat. Běží maraton klasických pohádek. V devatenáct hodin je štědrovečerní večeře a rozdávání dárků. Pak je společné foto, kdo si přeje, tak si ho odnese na památku. A jídlo máme z restaurace. Sanjiv Suri ze Zátíší Group zabezpečuje jídlo a já stále říkám, že ten, který krmí ty nejbohatší, na Vánoce nakrmí ty nejchudší. Podpora Zátíší Group tím však nekončí...

László se svými rotwailery Bonou a Arnoldem

Jaké dárky si dáváte?

Plyšáky, malý plyšák se vám vejde do kapsy. A představte si, že je léto, šestý sedmý měsíc, a přijde klient s přezdívkou Sluníčko, vytáhne plyšáka a řekne: „*Víš, proč ho mám? Protože takhle mám pocit, že nejsem sám.*“

Dům Šance, kde probíhají všechny terapeutické programy i vaše úžasné Vánoce, se několikrát stěhoval?

Začínali jsme s Domem Šance v Košířích v objektu dvoutřídky základní školy. Pronájem jsme měli podepsaný od roku 2002 na dobu neurčitou. Na Štědrý večer se tam scházelo neuvěřitelných 50 lidí, to se sedělo i na zemi. Dílna obdobně obsazená jela na plné obrátky. Pro naši práci i pro klienty jsme tehdy měli ke stabilizaci a k vývoji bezpečné zázemí. Chystali jsme se k rekonstrukci objektu, měli jsme ochotné sponzory, a tak jsme požádali MČ Praha 5 o povolení. A náhle vznikla bolestivá kauza, na kterou nelze zapomenout. Namísto souhlasu přišla nekompromisní výpověď – do 90 dnů vyklidit bez náhrady prostory s výhrůžkou, že za každý den prodlení bude 5000 Kč pokuta, s podpisem tehdejšího starosty Prahy 5 JUDr. Milana Jančíka. Pokus o likvidaci Domu Šance se nám zvrátit nepodařilo. Klienti v slzách opakovali: „*Jsmo zase někam odstrčení! Patříme jen k popelnícím?*“... Tehdy jsem se za radniční „mocipány“ před klienty styděl. Vzniklo pro mne vážné dilema, jak naplnit svoji odpovědnost, vždyť poprvé měli někde zázemí a říkali: „*László, udělej s tím něco!*“ Marně jsme osobně i písemně oslovovali kompetentní komunální i vládní politiky, poslance i senátory. Rozeslali jsme 1500 dopisů. Magistrát hlavního města prevenci sociálního vyloučení v praxi převálcoval. Nereagoval ani „Člověk v tísni“, ani populární zastánkyně dětí Ing. Zuzana Baudyšová. Od té doby jsme v podstatě s „dětmi ulice“ na ulici. Téměř nikoho z oslovených nezajímá osud českých „dětí ulice“. Přístřeší Domu Šance v současné době řešíme v nouzovém provozu díky sponzorům sami, pronájmem v soukromých prostorách, samozřejmě s menšími možnostmi pomáhat.

Proč jste se rozhodl pro toto životní poslání?

To prostě přijde. U mě ve třiatřiceti letech. Do prostředí, kde se pomáhá, jsem se narodil. Pro mě je to samozřejmost. Z matčiny i tátovy strany se pomáhalo vždy. Například dědeček podnikal a zaměstnal o třicet rodin víc, než jsme potřebovali, jen abychom těm lidem mohli pomoci. Táta, a nikdo ho nepoprosil, za druhé světové války zachránil 20 000 lidí, matky s dětmi. Takže to je v genech. Slíbil jsem klientům, že jim pomůžu. V životě je doprovázím. Když je zapotřebí, jsem na svatbě. Když je zapotřebí, jsem u kremace. Já u rakve chci stát a urnu chci přinést, účtu našim zemřelým chci dát. A za ty roky takových „dětí ulice“ nebylo málo. Toto jsou například rozdíly mezi námi a jinými organizacemi.

Děkujeme Vám, že jste tomuto rozhovoru věnovali pozornost.
Projekt Šance

Další příběhy klientů Projektu Šance najdete na: **www.PomahejteMailem.cz**

Další informace můžete najít na: **www.ProjektSance.cz** nebo **www.sance.info**

Výrobky z pracovní terapie Domu Šance můžete objednat zde: **www.sance.info/eshop**